

com guixeta, llumí, pesombre, tocom i tantes forjadures com Fabra va rebutjar. Qui sap si és un mot usat a l'Alguer, com el famós i galdós llumí. Observem que la -d- allà s'altera en -r- i *ternara s'hi havia de tornar tannara per assim.-dissimilació. I cadira s'hi converteix en caria. Doncs, potser mera deturpació de trenada.

Tannara 'beneitó' (Puigcerdà), no hi té res a veure: formació expressiva com tarallírot i tarannà.

A TARAL·LA veurem tarannara 'certa mena de roba'. Però amb aquell fantàstic nom del monyo llur semblança fònica és parcial i escassa, i la semàntica, nul·la. En l'hapax següent crec que hi ha una simple falta de lectura per *tauerna* o *tauaga* ('taverna', 'tàvega, masmorra'): «en la dotació de ambas capellánias, cita el cementerio de San Lorenzo, de Huesca --- el barrio de Zabalachém, una tannara de la puerta de Benahayón, fuera de la puerta citada; un banco de la carnicería de los moros» (a. 1243, *BABL IX*, 241).

Tannat, tànnic, V. tany Tano en el sentit de 'beneit' és extret de tanoca, en el de 'fred' és variant de l'agitanat taro Tanoc, tanoca, tanoqueria, V. tany Tanós, V. tany Tanossa és alteració de tossa per contaminació de tanós i tany Tanquea, tanquer, tanquera, tanqueta, V. tancar Tansar, V. atansar Tansuta, V. tendre

TANT, del ll. TANTUS, TANTA, TANTUM, 'tan gran'. □ 1.ª doc.: totes dues formes tan i tant apareixen des dels orígens (*Homilies*, docs. dels Ss. XI-XIII).

A les *Homilies* apareixen tan i el més ponderatiu *aitant*, el primer amb l'ús adjectiu proclíctic, amb la reducció de -nt a n davant d'una altra consonant: «si om parlave tan gint co un àngel o co-l pus sapi om del món, e ere cast e abstinent, mas caritat no avie en él, no li tenrie proð a salvament --- *aitant* com lo sein qui sona e-s trebala, e a negú no té proð sinó ad aquels qui-l ozen» 1v5, 1v8.

En els *Documents en Vulgar de la diòc. d'Urg.* que essent molt acuradament i rigorosament p. p. un excel·lent paleògraf i filòleg, P. Pujol, són espt. importants en un cas així, trobem els exs. següents: «monstre Remon ipso termine ke proclame --- de Cion ad enlà, che ag tan ample lo monstre delà kom lo té dezà», doc. de Guissona dels anys 1035-79¹ (1.2): «doncs Frare Ponz, ¿com fa Dez [grafia ultracorrecta per Déu] vertuds ['miracles'] per él, qui tam fort encauza eretgia, si tant bona orde tenen?» Gósol 1250 (15.43); «de la crisma que vós deviez trametre a la casa de Ribera no-n avem gens aguda, d'on nós som en gran error, car lo crestianisme tant se trigue, per què <u>s clamam mercè, séner, que vós nos trame-taz la crisma», Vall de Cardós, c. 1260 (18, 6). Veiem doncs tant i tan bastant promiscus i sense correspondència amb la distinció llatina entre tam i tantum; ens preguntem si tot plegat ve de TANTUM, amb reduccions i adaptacions de fonètica sintàctica, o si també hi ha casos de prolongament del ll. TAM.

Un resultat natural de TAM seria que hagués donat

tan en certes condicions i ta en d'altres, tal com REM ha donat re, i tal com EGO SUM ha donat jo só i alhora jo són + predicat (p. ex. jo són amic etc.). I de fet la forma ta també es troba en textos molt antics i particularment conservadors: «el rey e cels que ab él eren ploraren-se de pietat dels catius que ta mal avien sofert», Desclot (fets de 1230, *NCL II*, 136.4); «ta mal me fay sala ---», Cerverí 63/42.1; i això és molt freqüent en StVicentF, en frases com «E no és aquell Aytal, que ta mal hom semblave?» (*Serm. I*, 37.24). No obstant el fet que en tots aquests casos ta va seguit de mal i que per tant la -n s'hi pot haver refós amb la m- de mal és fort element de dubte; un altre cas, i encara més abundós, és ta many 'tan gran' (sovint grafiat tamany), i també aquí anant seguit de m-, falla la prova.

Avui a l'Empordà i al Rosselló es diu tabé per 'també': essent tan general en una vasta zona, això no pot ser recent, i aquí ja no segueix m; molt més gran abast té la cosa en llengua d'oc, on en gran part (p. ex. a la Vall d'Aran i major part del gascó), ta és la forma general del 'tan' comparatiu o ponderatiu (tapòc 'tampoc', ta polit, ta gran, ta curt etc.) Això ja és antic: no és rar que es trobi en textos medievals (p. ex. en el *Debat de l'arma e-l cos*, v. 34, ELevy, *ASNSL CXXXVII*, 258); per a l'extensió actual veg. Ronjat, *Gr. Ist. Pr. Mod. II*, 289, § 386; Bouzet-Lalanne, *Gramm. Béarnaise*, 48.

Com que a l'Emp. el cas principal, quasi únic, és tabé, hem de pensar que això pot així mateix ser una alteració secundària, com sigui que coincideix amb la zona on la nasalitat final provinent de -n' es mantenia encara a l'E. Mj. (*sabon* en lloc de *sabó*, *capellan* etc.): en el text de Desclot, Coll aplega una vintena de casos de -n conservada (v, 220), i veg. els que jo hi vaig recollir (*LleuresC*, 303, 279, 284); per tant l'emp. i ross. tabé es pot explicar com a fruit d'una dissimilació de nasalitat en *tābē* > *tabē*, seguit de la reducció moderna de -ē a -é. Tanmateix també hi ha tapoc, no tan estès; i en tot cas en llengua d'oc, la persistència de TAM > ta compta ja amb raons més fortes; i així Bouzet-Lalanne, i, menys decidit, Ronjat, admeten que ve de TAM, mentre que Rohlf s'opta per TANTUM (*ASNSL CLXXII*, 274); jo també crec que fins i tot allà hem de comptar amb la possible generalització de ta < tan mal i anàlegs, sobretot tractant-se de meres partícules, mots sempre propensos a desgast i relaxació extraordinaris.

El fet és que ni tan sols és general a l'E. Mj. la forma tan en els casos en què la servem, almenys gràficament, fins avui, més aviat és més freqüent de trobar escrit tant fins davant mot en consonant: «series tant cruel e tant desastruc ---», o bé vacillant entre les dues coses: «tan vulgar e tant públich ---», Eiximenis (*Do. Comp. CoDoACA*, 313, 315). Fins al punt que àdhuc a començament del nostre segle es va vacillar en aquest punt en l'ortografia catalana, i de primer es grafia tant en la de l'I. E. C.: «raons científiques tant sòlides, que ---» en el prefaci a les *Normes ortogràfiques* de 1913. En conclusió, pel que fa al català al-